

Fire tværgående principper for at bruge Bourdieu

Loïc Wacquant

Tilegnet Mathieu Hilgers i kærlighed og beundring

This article spotlights four transversal principles that animate Pierre Bourdieu's research practice and can fruitfully guide inquiry on any empirical front: the Bachelardian imperative of epistemological rupture and vigilance; the Weberian command to effect the triple historicization of the agent (*habitus*), the world (social space, of which field is but a subtype), and the categories of the analyst (epistemic reflexivity); the Leibnizian-Durkheimian invitation to deploy the topological mode of reasoning to track the mutual correspondences between symbolic space, social space, and physical space; and the Cassirer moment urging us to recognize the constitutive efficacy of symbolic structures. I also flag three traps that Bourdieusian explorers of the social world should exercise special care to avoid: the fetishization of concepts, the seductions of "speaking Bourdieuse" while failing to carry out the research operations Bourdieu's notions stipulate, and the forced imposition of his theoretical framework en bloc when it is more productively used in kit through transposition. These principles guiding the construction of the object are not theoretical slogans but practical blueprints for anthropological inquiry. This implies that mimesis and not exegesis should guide those social scientists who wish to build on, revise or challenge the scientific machinery and legacy of Pierre Bourdieu.

Der er mange måder at tilpasse Bourdieu til brug inden for et givent forskningsområde, og der findes allerede talrige standardiserede introduktioner og rutinerede oversigter over hans hovedværker til brug for studerende inden for specialiserede emner fra uddannelse, organisationer, religion og intellektuelle, som det fremgår af Medvetz og Sallaz' *Oxford Handbook of Bourdieu*, til studiet af rummet og byen som den seneste udvikling i den Bourdieu-inspirerede forskning (Webster 2010, Fogle 2011, Lippuner 2012; se Wacquant 2018a for en gennemgang og en anden dagsorden). Disse pædagogiske koncentratrater af hans vigtigste teorier (altid begrænset til nogle få hovedværker, som er udkommet på forfatterens eget sprog) overser typisk hovedparten af Bourdieus værk, lider under den pågældende disciplins forudsigelige bias og skyklapper, og giver kun ringe indikation af, hvordan man oversætter disse teorier til praktisk forskningsdesign. Det er til gengæld formålet med dette essay.

Jeg har andetsteds diskuteret i detaljer, hvordan man anvender habitus, socialt rum, bureaukratisk felt og symbolsk magt i en komparativ undersøgelse af den tredede forbindelse mellem marginalitet, etnicitet og straf i den neoliberale by (Wacquant 2014b). Jeg skitserede en kartografi over den analytiske arbejdsdeling mellem disse begreber og indikerede, hvordan de kan tjene til at afklare tågede kategorier (fx ghetto) og til at danne nye begreber (territorial stigmatisering, avanceret marginalitet, straffende inddæmning og liberal paternalisme, hyperindespærring og negativ sociodice) som redskaber for den komparative sociologiske analyse af det postindustrielle prekariats uafsluttede genese, af den straffende regulering af fattigdom i den snigende sociale usikkerheds æra, og af opbygningen af den neoliberale Leviathan. Her vil jeg gerne udbygge dette argument om urban struktur og erfaring for at fokusere på fire *tværgående principper, som underbygger og inspirerer Bourdieus forskningspraksis*.

Disse principper er lette at overse for den hastige læser, som har travlt med at udfolde Bourdieu på den urbane front, men de er mere brugbare i undersøgelsen af byen og alle andre forskningsområder end udlægningen af dette eller hint af Bourdieus skrifter, som tilsyneladende er relevante for emnet. Det er specielt vigtigt, fordi han udtrykkeligt forkastede de konventionelle afgrænsninger mellem discipliner og mellem specialismråder inden for dem; han anså afgrænsninger baseret på konkrete genstandsområder af fænomenologisk relevans eller samfundsmæssig interesse for at være en af de vigtigste forhindringer for udviklingen af en historisk-sociologisk enhedsvidenskab (Bourdieu 1987: 13-46). Af mnemotekniske grunde knytter jeg disse fire principper sammen med fem forfattere, som udgør vigtige søjler i Bourdieus tænkning: Bachelard, Weber, Leibniz og Durkheim, og Cassirer. At de ikke er "the usual suspects", som nævnes i standardpræsentationer af Bourdieus værk, er en indikation af svælget mellem hans værks faktiske inspirationer og indre sammenhæng, og dets akademiske image, der er dannet af lag efter lag af forkortede og mystificerede læsninger på et grundlag af malplaceret teoreticisme.¹ Jeg signalerer også tre tilsvarende fælder, som bourdieuske udforskere af denne eller hin sektor i den sociale verden bør udvise særlig varsomhed med at falde i: feticheringen af begreber (som stopper undersøgelsen, hvor den burde starte), forførelsen i at tale bourdieusk, fordi det er den herskende akademiske jargon, og den forcerede gennemsætning af hans samlede teoretiske begrebsramme i ét hug, hvor det er mere produktivt anvendt i dele gennem transponering.

1. Bachelard-momentet

Bryd med common sense (som findes i tre afarter: hverdagslig, politisk og videnskabelig) for at stille spørgsmål til vedtagne analysekategorier, for at dekonstruere præfabrikerede problematikker og for at skabe robuste analytiske begreber, der er designet i og for empirisk analyse, og som omfatter og samtidig lægger afstand til dagligdagsforestillinger (Wacquant 2002). Dette er en ukompliceret iværksættelse af imperativet om *epistemologisk brug og årvågenhed*, den vigtigste læresætning i den "historiske epistemologi", det vil sige den videnskabsteori, som Bourdieus

mentorer Gaston Bachelard og Georges Canguilhem udviklede, og som Bourdieu overførte fra natur- og biovidenskaberne til socialvidenskaberne (Bourdieu et al. 1968, Bourdieu 2001; se Rheinberger 2010 for en kompakt fremstilling af denne strømning).

En afklaring er nødvendig på dette punkt: Bachelards epistemologiske brud (*rupture* på fransk) er ikke det samme som Althusseres brud (*coupure* på fransk), selv om sidstnævnte angiveligt videreudviklede førstnævntes begreb. For Bachelard og for Bourdieu efter ham bryder videnskaben med common sense gennem en konstant konfrontation med det virkelige, ikke ved at søge tilflugt i renfærdigheden i en tautologisk ”teoretisk praksis” (Althusser et al. 1965). Endvidere er bruddet en stadig *gentaget praktisk aktivitet*, som udføres gennem en reflekteret sammenkædning af tekniske forskningsoperationer (begrebsligt arbejde, udvælgelse af sted eller arkiv, undersøgelsesdesign, kodning osv.), ikke ved en eller anden grundlæggende mental handling eller via et historisk omdrejningspunkt, hvor videnskab pludselig og magisk udskiller sig fra ideologien – som i Althusseres gengivelse af Marx’ epistemiske åbenbaring i 1845 i *For Marx* (1969).² Det er i overensstemmelse med Bachelards vægt på den ”afgørende rolle for instrumenterne i den tilnærmende viden”, som skabes igennem forskning, at Bourdieu gav sit interdisciplinære tidsskrift det besværlige og tvetydige navn *Actes de la recherche en sciences sociales* (Wacquant 1999), hvor ”actes” både refererer til forskning som handlinger og forskningsoperationer og som aktstykker eller meddelelser. Endelig finder brud (i flertal) sted *inden for videnskaben selv*, hvor de driver udviklingen frem: ”Videnskabeligt fremskridt er altid udtryk for brud, for stadige brud mellem dagligdagsviden og videnskabelig viden, når det drejer sig om en udviklet videnskab, som netop på grund af disse brud fremstår som moderne” (Bachelard 1972 [1953]: 207).

Brud er et til stadighed gentaget led i undersøgelsen, som alt for ofte bliver ignoreret eller uden videre sprunget over: Store dele af byforskningen accepterer eksempelvis terminologien, spørgsmålene og bekymringerne hos byadministratorer, politikere, journalister og akademikere (som i dag fæstner sig ved fænomener som gentrification, etnisk segregation og kulturindustriens blomstring) i stedet for at opspore og neutralisere det historiske ubevidste og den sociale bias, som ligger i dem, ved at inkludere dem i deres analysegenstand. Som Bachelard advarer om (1967 [1938]: 14): ”Den videnskabelige ånd forbyder os at have en mening om spørgsmål, som vi ikke forstår, og om spørgsmål, som vi ikke kan formulere klart. Frem for alt er det nødvendigt at kunne fremstille problemer.”

2. Weber-momentet

Lav den tredobbelte historisering af agenten (med habitusbegrebet), af verden (via begrebet om socialt rum, som feltet er en undertype af) og af metoderne og kategorierne i analysen (epistemisk refleksivitet). Dette princip udtrykker Bourdieus radikalt historicistiske og agonistiske syn på social handling, struktur og viden, som er nært beslægtet med ånden og metoden i Webers arbejder – på trods af, at Weber forbandt sig med en analytisk individualisme, som er fremmed for Bourdieus

relationelle tænkning (1968, 1987: 147-166). For begge tænkere måtte samfundsforskning bygge på en udpræget sans for dens særegne *Wissenschaftslehre*, en reflektiv videnskabsteori, der sammen med Webers materialistiske religionssociologi var den del af Webers værk, som Bourdieu i sine tidlige år først stiftede bekendtskab med, og som afgørende formede hans omvendning fra filosofi til socialvidenskab (Bourdieu 2011 [2000]). For dem begge gennemsyrrer dominans det sociale liv, men antager mangfoldige former, der ikke kan reduceres til en økonomisk basis og altid implicerer mellemkomsten af en symbolsk autoritet, som indrammer dominansforholdet, hvilket fører Weber (2003) til at fokusere på legitimitet og Bourdieu til at fokusere på social produktion af doxa og på, hvordan miskendelse virker.

Det er derfor, at Bourdieu på dette punkt er forankret i Weber og ikke Marx (trods sidstnævntes historiske og relationelle tilgang): Ligesom forfatteren til *Wirtschaft und Gesellschaft* forkaster Bourdieu økonomisk determinisme, den filosofiske søgen efter et absolut grundlag og den neohegelianske forestilling om, at historien er udstyret med en retningslogik.³ Han står tydeligt i en neokantiansk tradition, som forstår filosofi som forpligtet til at ende og begynde med den ”videnskabelige kendsgerning” (for nu at citere Bachelard igen), og iværksætter en genetisk opfattelse af viden som en til stadighed uafsluttet syntetisk proces. Dette antimetafysiske syn på Kant fandtes i Marburgerskolen, hvor Cassirer blev uddannet efter råd fra Georg Simmel, og som influerede Weber gennem Windelband og Rickert, der var ledere af den rivaliserende skole for neokantianisme i Baden.⁴

Følgelig skal man forstå byens (eller andre fænomeners) konstellationer, kategorier og praksisser som produkter af, våben og indsatser i kampe, som føres i mange forskellige tidslag, fra de sekulære makrostrukturers *longue durée* over de politiske cyklussers og institutionelle udsvings mellemtidsligheder til den korte fænomnologiske tidshorisont hos personer i hverdagen. Dette bud tilintetgør den fortærskede akademiske skrøne om Bourdieu som ”reproduktionsteoretiker”, som fortsat trives selv hos byforskere, der er sympatisk indstillet over for hans tilgang (fx Harding & Blackland 2014: 129-130), men det indfanger præcist både hans eksplicite instruktioner og hans reelle videnskabelige praksis (Wacquant 2018a).

3. Leibniz-Durkheim-momentet

Anvend den *topologiske tænkemåde* til at efterspore de gensidige korrespondenser, transponeringer og forvrængninger mellem symbolsk rum (det væv af mentale klassifikationer, som vejleder personer i deres kognitive og konative konstruktion af verden), socialt rum (den fluktuerende fordeling af socialt virkningsfulde aktiver eller kapitaler) og fysisk rum (de menneskeskabte omgivelser, der er resultatet af konkurrerende bestræbelser på at erobre materielle og ideale goder i og gennem rum). Denne tænkemåde er uundværlig, fordi ”socialt rum er tilbøjeligt til at genoversætte sig selv på en mere eller mindre deformeret måde i form i et bestemt arrangement af agenter og egenskaber. Deraf følger at alle opdelinger og distinktioner i det sociale rum (høj/lav, højre/venstre osv.) udtrykkes reelt og symbolsk i approprieret fysisk rum som tingsliggjort socialt rum” (Bourdieu 1997: 162).

Dette princip optræder ved sammenløbet af den *geometriske* komponent i Bourdieus tænkning, der har sit grundlag i hans tidlige omfattende læsning af Gottfried Wilhelm Leibniz (hvis *analysis situs*, som blev udviklet som reaktion mod Pascals projektive geometri, eksemplificerer den monistiske rationalisme, som Bourdieu ønsker at videreføre) og det *morfologiske* element, som udgår fra Durkheim og Mauss' dristige formulering i 1903 af en overensstemmelse mellem grupperes sociale opdelinger i klaner og de "klassifikationsformer", som de ser sig selv og verden gennem. Elke Weik (2010) har ret i udpegningen af ligheder og affiniteter mellem Leibniz og Bourdieu: Den kreative kraft, som konstituerer verden, er Gud for førstnævnte og selve historien for sidstnævnte. Men hvor hun hovedsagelig fokuserer på habitus, er den stærkeste forbindelse mellem de to tænkere deres fælles relationelle rumbetragtning (se de Risi 2007 om Leibniz' syn på det). Som en overgang til det fjerde princip er det her værd at bemærke, at Cassirers første bog (1902) behandlede Leibniz' tænkning i dens naturvidenskabelige kontekst.

Hvad angår den durkheimske dimension, indgår den blandt andet i Bourdieus objektivistiske forsøg på at dissekere anatomen i de forskellige sociale universer, som undersøges. Kortlægningen af den "ydre form" i vævene af gensidigt engagerede positioner er uundværlig, fordi "det sociale substrat er differentieret på tusind måder, og disse forskelle har stor sociologisk betydning, enten på grund af de årsager, som de afhænger af, eller på grund af de virkninger, som de resulterer i" (Durkheim [1900] 1975: 21). I både konkret og abstract forstand er "omfanget af det territorium", som agenterne udfylder (uanset om de er algeriske bønder, franske småborgere, beboere i sociale boligbyggerier, kunstnere, intellektuelle eller politikere), "dets geografiske situation" i forhold til andre handlingsrum, "formen på dets grænser" og "den totale befolkningsmasse" og dens tæthed i forskellige regioner blandt de vigtigste variabler, som skal gribes i både synkrone og diakrone analyser, fordi "man kun møder selve strukturen i dens tilbliven [...] Den dannes og opløses løbende, den er livet, når det har opnået en bestemt grad af konsolidering (Durkheim [1900] 1975: 20, 22).

Bourdieu giver en central plads til denne differentieringsproces, som forårsager pluraliteten af kapitaler og, længere henne i historien, dette særegne metafelt, som han kalder "magtfeltet". Diversifikationen af kapitaler og deres grad af objektivisering (de kan eksistere i "praktisk form som mekanismer" eller være "kodificeret som normer eller eksplicite regler") er på sin side "et af de vigtige principper for at skelne mellem forskellige slags samfund" (Bourdieu 2016: 446-449 og 207-211, citat fra s. 207).⁵ Derudover er morfologiske faktorer og deres samspil inden for og på tværs af grænserne mellem distinkte mikrokosmer eller zoner i det sociale rum primære årsager til kategoriale konflikter, kognitive sammenstød og strukturelle ubalancer, som driver social forandring og udløser revolutionære transformationer, således som det er indikeret i Bourdieus analyse af maj 1968 i Frankrig og opfindelsen af den moderne roman hos Flaubert og hans samtidige (se henholdsvis Bourdieu 1984 og 1992).

4. Cassirer-momentet

Anerkend de *symbolske strukturers konstitutive virkning* og kortlæg deres dobbelte aftryk, dels på de subjektive *dispositioner* (kategorier, færdigheder og ønsker), som udgør habitus, dels på det objektive net af *positioner* (fordelinger af virksomme ressourcer), som danner institutioner. Ernst Cassirers genetiske ”symbolske formers filosofi” er hovedinspirationen for Bourdieus potente begreb om symbolsk magt, som er værkets epicenter og toppunkt – selv om det ofte overses i konventionelle udlægninger og anvendelser af Bourdieu reduceret til den forstenede treenighed af ”habitus, kapital og felt” (Wacquant og Akçaoğlu 2017: 11-14). Fordi menneskedyret ikke møder det fysiske univers som uforarbejdet virkelighed, men gennem symboler (materialiseret i Cassirers taksonomi som sprog, myte, religion, kunst og videnskab, fem emner som Bourdieu undersøgte grundigt),⁶ må den mest objektivistiske videnskab om byen gøre plads til de rivaliserende klassifikatoriske skemata, gennem hvilke agenter giver mønster og mening til verden. Og fordi den sociale verden altid kan erfares og konstrueres gennem en mangfoldighed af perspektiver, udgør disse konkurrerende symbolske systemer lige så mange våben i ”kampen om at frembringe og gennemtvinge det dominerende syn på verden” (Bourdieu [1982] 1990: 159) og derigennem forme verden materielt. På den måde drives den historiske alkymi i *virkeliggørelsen af kategorier*, som er det centrale problem i Bourdieus livsværk (Wacquant 2014a).

At inddrage Cassirer belyser den kreative og agonistiske dimension i sociosymbolsk handling, som er gennemgående i Bourdieus tænkning: ”Mennesket underkaster sig ligesom dyrene samfundets regler, men har desuden en aktiv andel i at skabe og en aktiv kraft til at ændre formerne i det sociale liv” (Cassirer 1944: 224). For så vidt, som hun ikke kan leve dette liv uden at udtrykke det, er den sociale agent bærer af en ”fundamental polaritet” eller ”en spænding mellem stabilisering og udvikling”, mellem fortsættelsen af eksisterende former og skabelsen af nye. Symbolske systemer er således midlet til, stedet for og indsatsen i ”en uophørlig kamp mellem tradition og innovation, mellem reproduktion og kreative kræfter” (Cassirer 1944: 224). Indsat i Bourdieus teoretiske ramme: Symbolsk magt kan som den socialt anerkendte evne til at danne og indprente klassifikatoriske skemata (Bourdieu 1990 [1982]: 156), der ordner, hylder eller nedvurderer visse populationer og steder i det sociale og fysiske rum, mobiliseres både til at forstærke eller til at forandre den sociale orden og dens materialiseringer.

Anvendt på det urbane rum indebærer dette princip, at opmærksomheden ikke blot rettes mod bylivets fænomenologi som levet og situeret virkelighed, men også mod de ord, som bruges til at benævne byens mennesker, genstande, aktiviteter og steder, fordi en virkningsfuld kategorisering bidrager til at bevare eller forandre virkeligheden, givet koncentrationen af symbolske autoriteter i storbyen (religiøse, politiske, juridiske, journalistiske, kunstneriske, akademiske og videnskabelige). Den materielle stempling af byens virkelighed gennem dens symbolske casting antager en paradigmatiske og tilspidset form i den territoriale stigmatisering, som skabes, udbredes og forbruges på steder og i kredsløb over hele byen, selv om

stigmatiseringen kun rammer områder af sociomoralsk fortabelse i randen af eller på bunden af det urbane rum (Wacquant 2018b).

Tre advarsler

Iværksættelsen af den anvendte rationalisme; den radikale historisering af arbitrære sociale former og deres aflejring i institutioner og socialiserede kroppe; trialektikken mellem symbolsk, socialt og fysisk rum; og sonderingen af virkeliggørelsen af mentale konstrukter: Til sammen danner disse principper en videnskabelig tilgang til byen, der skarpt adskiller sig fra dem, der udgår fra positivisme, realisme og hermeneutik, det vil sige de andre epistemologier, som hersker i socialvidenskabene. Denne tilgang fordrer undersøgelser, der er centreret omkring den årvågne og aktive ”konstruktion af genstanden”, som undgår både tom formalisme og blind empiricisme, og som sigter mod at kombinere det specifikke ved historiske cases med fordelene ved en generaliserende analytik (Bourdieu 2001). Ved siden af disse principper kan man uddrage tre advarsler af Bourdieus videnskabelige praksis, som forskere i byer (eller andre specialiserede områder) kan drage nytte af i tilegnelsen af ånden eller bogstaven af hans værk.

For det første bør man *undgå feticheringen af begreber*: Bourdieu fejlfortolkes ofte som en ”teoretiker”, skønt han var en stædig modstander af iøjnefaldende teoretiseringen. Han opfattede ikke teori som den arrogante herre over det empiriske arbejde, men som dets ydmyge tjener, og han fremmede altid kun det ene gennem udvikling af det andet (Bourdieu & Wacquant 1992: 29-35 et passim). Korrektivet til denne skolastiske fordrejning, der eksemplificeres af mange nyligt publicerede artikler i *Progress in Human Geography*, er at være meget opmærksom på, hvordan Bourdieu omdanner sine begreber til konkrete forskningsoperationer for at konstruere sine empiriske genstande, i stedet for at fokusere på, hvordan begrebsdefinitionerne er formuleret i hans tekster.

Man opnår mindre ved at analysere et dusin skolastiske kritikker af eller teoretiske forsvar for habitus (hvor kloge de end måtte være) end ved at lægge mærke til de variabler, som Bourdieu finder frem og forbinder indbyrdes for at kortlægge en given gruppe af agents eller en innovativ historisk figurs tilblivelse og modus operandi.⁷ I *Les Structures sociales de l'économie* kombinerer han eksempelvis etnografisk observation, konversationsanalyse og multiple korrespondanceanalyser (MCA) i rekonstruktionen af ”den sociale genese af et system af præferencer” hos parcelhuskøbere og for at undersøge de betingelser, under hvilke deres tavse ”sans for det passende” bliver aktiveret eller ej (Bourdieu 2000: 40-59). På samme måde illustrerer Bourdieus (2013: 648-673) programmatisk udforskning af lagene i ”Manets dispositioner” konkret, hvordan ”selvsikkerheden og aristokratismen” i hans hexis sammen med hans ”provokations- og konkurrenceånd” danner den ”spaltede habitus hos den borgerlige kunstner, som udgør en slags syntese af modsætninger”, med dens konformistiske side, der har rod i en velhavende familie fra det parisiske *haute société*, og dens ”rebelske side”, som er drivkraften i hans ”dybfølte dobbelte afvisning” af både det akademiske maleri og bohemernes maleri.

12 Praktiske Grunde

For det andet og i forlængelse af det første bør man *undgå den retoriske fælde*: Utallige forskere skildrer deres undersøgelser i bourdieuske toner, skønt hans ideer ikke spiller nogen reel rolle i deres analyser. Ordene er der, men ikke begreberne. Beviset er, at deres fund og argumenter ikke adskiller sig fra det, de ville være nået frem til gennem andre tilgange. Feltbegrebet er måske det mest misbrugte i den henseende, som når det bruges som et indsmigrende synonym for område eller arena uden nogen af de udprægede egenskaber, som karakteriserer felter ifølge Bourdieu (differentiering, autonomi, monopolisering, kiasmisk struktur, prisme-virkninger osv.). Ved at snakke ”bourdieusk” uden at have grundlaget i orden forveksler disse forskere ikke blot analyse med retorik, de spærrer også for den teoretiske og empiriske gavn, som en effektiv anvendelse af Bourdieus redskaber kunne have givet.⁸

Den slags sterile fraser kan let degenerere til forvrøvlede ordspil, som det illustreres af den komiske mangfoldiggørelse af urbane habituser i nyere forskning: Eksempelvis ”hovedstadshabitus”, ”forstadshabitus”, ”gentrificeringshabitus” eller ”dot.com-habitus”, for ikke at nævne den absurdistiske ”minihabitus” (måske er den blot et forstadium til nanohabitus?), som alle vidner om, at deres opfindere ikke forstår den grundlæggende mening med habitus (Wacquant 2016). Det er grundlæggende for hovedstæder og storbyer, at de indeholder en diversitet af populationer og kategorier, et bredt spænd af sociale livsomstændigheder og en mangfoldighed af afgrænsede sociale mikrokosmer, som hver for sig danner rivaliserende skemata for perception og vurdering. Det følger logisk deraf, at de afføder en stor mængde konkurrerende dispositioner (svarende til brede klasser af positioner og sociale baner) og *ikke* en enhedshabitus, der karakteriserer byen som sådan. At tale om hovedstads/forstadshabitus osv. lyder måske godt, men er i realiteten tomt bourdieublaba.

For det tredje er det ikke alene muligt, men generelt også ønskeligt at *adskille Bourdieus begreber fra hinanden* for at sikre det fulde udbytte af deres individuelle brug, inden man eventuelt rekombinerer dem for at rammesætte og løse det empiriske puslespil, man arbejder med. Jeg er godt klar over, at Bourdieu og jeg argumenterede for den modsatte strategi i *Refleksiv sociologi*, hvor vi understregede, at ”begreber som habitus, felt og kapital kan kun defineres inden for rammerne af det teoretiske system, de udgør tilsammen – ikke taget hver for sig” (Bourdieu & Wacquant 1996 [1992]: 83 [oversættelsen er korrigeret]). Men dengang i 1992 var det vigtigste at levere et overordnet syn på arkitekturen og den indre logik i Bourdieus teoretiske ramme og at forklare synergien mellem hans forskellige begreber for læsere, der ikke kendte dem i forvejen. I de mellemliggende årtier har det vist sig, at de mest frugtbare arbejder inspireret af Bourdieu har været dem, der kun anvendte dele af den teoretiske ramme, mens de, der forsøgte at bruge det hele, ofte er mislykkedes med det. Så vi må følge Bachelards lære om, at epistemologi er historisk og ændre dens forskrifter som reaktion på de trusler mod erkendelsen, der er.

Dertil kommer, at den teologiske læsning af de bourdieuske skrifter, som prædiker, at man skal bruge hans kernebegreber *omni et simul* [alle på én gang, o.a.], står

i et spændingsforhold eller ligefrem i modsætning til den pragmatiske udførelse af ethvert forskningsprojekt, og den kolliderer også med Bourdieus egen anvendelse. Eksempelvis udnytter han i sine arbejder om Algeriet kun begreberne om habitus og symbolsk magt uden at nævne felt (Bourdieu 1977, 2005, 2007, 2008) af den simple grund, at der ikke findes noget felt i de små landbrugssamfund i Kabylien. Denne forsigtige strategi er specielt velanbragt hos forskere, som stadig er famlende i forsøget på at komme udover et elementært greb om Bourdieus tænkemåde: Det er bedre at anvende ét begreb godt i dets egen analytiske ret end at bruge fem begreber i øst og vest eller som ren og skær retorik.

Nathan Maroms artikel ”One Hundred Years of Spatial Distinction in Tel Aviv” (2014) bekræfter de tre anbefalinger gennem en økonomisk, effektiv og frugtbar brug af Bourdieu. For at skabe mening i de sociospatiale modsætningers bane gennem hele denne omstridte bys livshistorie fokuserer Marom på en enkelt operation, ”oversættelsen af socialt rum til fysisk rum”. Han trækker elegant kun på to begreber, socialt rum og symbolsk magt (som tilfældigvis udgør hele kernen i Bourdieus tænkning); han bruger dem både til at bryde med den naturaliserende problematik omkring segregation, der er nedarvet fra den urbane økologi, og til at komme udover blindheden i politisk-økonomiske tilgange over for den performative styrke i symbolske klassifikationer og klassifikationskampe. Bourdieu ansporer ham til at formulere et nyt spørgsmål, til at historisere dets kategorier og til at grave data frem, som gør det muligt at dokumentere nye empiriske facetter ved fænomenet og i sidste ende at frembringe en original fortolkning af de skiftende principper for opdeling og anskuelse af Tel Aviv i mangfoldige skalaer, som andre teoretiske perspektiver ikke kunne have fremavlet.

Maroms artikel bekræfter endvidere, at mens alle de syv hovedbegreber i Bourdieus værk (habitus, kapital, socialt rum, felt, symbolsk magt, doxa og epistemisk refleksivitet) kan mobiliseres i undersøgelsen af byens konstellationer, så det stærkeste og mest produktive ubestrideligt *socialt rum*. Ikke blot fordi det er forankret i en geografisk metafor, men fordi det er ”moderkategorien”, som de mere begrænsede begreber om felt, korps og apparat udspringer af som specifikke typer af kontekster, hvorfra social handling har rod og flyder (Wacquant 2017: 12-13), og fordi den passer godt til byen som et miljø, hvor konkurrerende former for kapital udklækkes, differentieres, udbredes og ophobes. Socialt rum er faktisk den ene kategori, som adskiller Bourdieu fra og udfylder et gabende hul i alle eksisterende arter af teorier om byen: økologi og etnografi à la Chicago, politisk økonomi, postkolonial urbanisme, assemblageteori, planetær urbanisme, samt *urban land nexus*-teori (Storper & Scott 2016).

Som konklusion handler det at sætte Bourdieu i værk ikke om at recitere skrifterne med ærefrygt eller foragt, ikke om at genfinde eller afvise fund, som er bundet til bestemte tider og steder, ej heller om at kaste sig ud i teoretiske diskussioner med eller mod den store tænker, men om i konkrete forskningsoperationer at investere de *principper for konstruktion af genstanden*, som han anvendte og eksemplificerede i sin videnskabelige praksis. Epistemologisk brud, tredobbelt historisering, den

14 Praktiske Grunde

topologiske tænkemåde og anerkendelsen af symbolske strukturers konstitutive virkning er ikke teoretiske slogans, som man skal fælde dom over på papiret, men praktiske vejledninger for den konkrete fabrikation af sociologiske forskningsprojekter. Det betyder, at *efterligning og ikke udlægning* bør vejlede de sociologiske forskere, som ønsker at bygge på, udvide eller udfordre Pierre Bourdieus videnskabelige maskineri og arv.

Berkeley og Paris, juni-juli 2017

Tak

Jeg ønsker her at takke studerende og kolleger, som har været udsat for min "Bourdieu Boot Camp" på Berkeley over de sidste to årtier og specielt det sidste hold, over for hvem jeg var ude af stand til at formidle mit nyfundne greb om Bourdieus teoretiske infrastruktur. De tilskyndede mig til at blive ved med at grave og frelste mig fra den bekvemme illusion om, at man nogensinde kan opnå en definitiv forståelse af Bourdieus tænkning. Jeg er også taknemmelig for de skarpe og frugtbare kommentarer, som Rogers Brubaker, Megan Comfort, Chris Herring, Victor Lund Shammass og David Showalter har givet til denne teksts successive versioner.

*Mathieu Hilgers på arbejde,
Université Libre de Bruxelles, 15. oktober 2010
(foto: Loïc Wacquant)*

Oversat af Carsten Sestoft fra "Four transversal principles for putting Bourdieu to work", *Anthropological Theory* 18:1, 2018, 3-17. Forkortet version i Tom Medvetz og Jeffrey Sallaz (red.), *The Oxford Handbook of Pierre Bourdieu* (New York, Oxford University Press, 2018); fransk oversættelse under forberedelse i *Revue de l'Institut de sociologie* (Brussels, 2018); polsk oversættelse i *Kultura i rozwój* (2018, særnummer om Bourdieu); hollandsk oversættelse i *Socio-Logos* (2018, særnummer

om Bourdieu); spansk oversættelse i *Estudios Sociológicos* (2018); norsk oversættelse i *Agora* (2017); portugisisk oversættelse i *Cadernos de ciencias sociais*; arabisk oversættelse i *Idafat*. Se også:

<https://global.oup.com/academic/product/the-oxford-handbook-of-pierre-bourdieu-9780199357192?cc=se&lang=en&#>

Noter

- ¹ En hurtig samling eksempler: Bourdieu har været forbundet til Marcel Mauss og Claude Lévi-Strauss af Collins (1994) og Moore (1999), men været karakteriseret som skabsmarxist af Alexander (1999); sat sammen med Austin af Judith Butler (1997) og set som en del af den samme praksisteoretiske surdej som Marshall Sahlins og Anthony Giddens af Ortner (2006); udkældt som ufortrøden strukturalist af Sewell (2005) og hyldet som hjerteven af Garfinkel af Lemert (2016); knyttet til Wittgenstein af Schatski (2008) og koblet til amerikansk pragmatisme af Shusterman (1991); og sært nok portrætteret som ”først og fremmest en empiriker” af Joas og Knöbl (2009: 371) i deres oversigt over teoretiske hovedstrømninger. Mange fortolkere ser desuden Bourdieu som en ”kritisk” teoretiker, et adjektiv som han udtrykkeligt forkastede som både overflødigt og prætentivt, et stykke retorik som ingen videnskab kan bruge til noget.
- ² I *L'Activité rationaliste de la physique contemporaine* (1951: 9-10) kalder Bachelard disse operationer for *fænomenoteknikker*, den kollektive anvendelse af redskaberne til den eksperimentelle konstruktion af et fænomen. Når “de to samfund, det videnskabelige og det tekniske, går sammen og samarbejder”, så “forlader vi naturen og går i stedet ind i *produktionen af fænomener* ... Rationel objektivitet, teknisk objektivitet og social objektivitet er herefter tre stærkt forbundne karakteristika.” For et andet syn på Althusseres forhold til Bachelard, kan man læse Balibar (1991).
- ³ Bourdieus forkastelse af den marxistiske historiefilosofi og dens basis/overbygningsmetaforer er klar og definitiv i denne passage fra hans ufuldendte bog om Manet: ”At søge efter en forklaringsfaktor for sociale ændringer – et centralt problem i socialvidenskab – er vanskeliggjort af remanensen af en udvasket marxisme i vores hoveder, som det er meget svært at slippe af med. Ikke fordi den dominerer (det har den faktisk aldrig gjort), men fordi den sniger sig ind som en common sense, en banalitet i prætentive diskussioner. Intellektuel doxa er hjemsted for og hjemstøgt af marxistiske begreber” (Bourdieu 2013: 577-78 note).
- ⁴ Bourdieu lærte denne tyske tradition for historisk filosofi at kende i 1960erne gennem sit fader/søn-agtige forhold til Raymond Aron, som selv havde introduceret denne tænkning i Frankrig i indflydelsesrige bøger fra 1930erne (Aron 1935, 1938), og som støttede Bourdieu akademisk, efter at denne var tvunget til at flygte fra Algeriet i 1960 lige før Algiers-obersternes prokoloniale kup (Bourdieu 2006: 48-51).
- ⁵ Her forbinder Bourdieu eksplicit Durkheims syn på differentiering som en hovedtendens, der er karakteristisk for moderniteten, med Webers opfattelse af

mangfoldigheden af *Lebensordnungen*: “Man kan udvide Durkheims analyse” af rendyrkelsen og intensiveringen af distinkte funktioner, som strukturel differentiering tillader, “med en webersk analyse” af fremkomsten af distinkte livs- og værdisfærer, der ”udtrykkes med fremkomsten af ’som’ (*als*): økonomien som økonomi, kunst som kunst, jura som jura” (Bourdieu 2016: 1005-06).

- ⁶ Bourdieu viede hele monografier eller artikler af bogomfang til hvert af disse emner: *Language and Symbolic Power* (1990 [1982]); “Analogiens dæmon” (i *Den praktiske sans*, 2007 [1980], anden bog, kapitel 3) og *Den maskuline dominans*, 1999 [1998]; “Genesis and Structure of the Religious Field (1991 [1971]) og “La sainte famille: L’épiscopat français dans le champ du pouvoir” ([1982], s.m. Monique de Saint-Martin). Alene de to sidste ville til sammen udgøre en velvoksen bog (de danner fx grundlag for en 280 siders tysk samling af Bourdieus religionssociologiske skrifter, bind 5 i hans *Schriften zur Kultursoziologie*, redigeret for Suhrkamp Verlag af Franz Schultheis og Stephan Egger, 2011); *The Love of Art* ([1966], s.m. Darbel) og *Rules of Art* [1992]; samt *Viden om viden og refleksivitet* (2005 [2001]), som opdaterer *The Craft of Sociology* [1968, 2. udgave 1973].
- ⁷ For nylige eksempler, se Croce (2015), Decoteau (2016), Mead (2016) og Strand og Lizardo (2017), som enten forsøger at fremstille argumenter, der allerede findes hos Bourdieu, som nye, eller som ønsker at udbedre problemer, som de selv har indført gennem deres ufuldstændige forståelse af Bourdieus brug af habitus; samt temanummeret med fem artikler redigeret af Silva (2016), som sært nok vil gå ”ud over sociologien” med et begreb, som stammer fra moralpsykologi, og afprøver anvendelser af habitus, som i fire ud af fem tilfælde er lykkeligt uvidende om Bourdieus empiriske arbejder inden for de emner, de giver sig i kast med (se den foregribende advarsel i Wacquant 2016).
- ⁸ Det er særligt tydeligt i to meget udbredte begreber hos engelsktalende makrosociologer, ”organisatorisk felt” og ”strategisk handlingsfelt” (se henholdsvis Powell & DiMaggio 1991 og Fligstein & McAdam 2012), der begge er løselige afledninger eller semantiske ekkoer af Bourdieus *felt*, som tilslører sidstnævntes distinkte karakter.

Referencer

- Alexander, Jeffrey C. 1995. *Fin-de-Siècle Social Theory: Relativism, Reduction and the Problem of Reason*. London: Verso.
- Althusser, Louis, Étienne Balibar, Roger Establet, Pierre Macherey, og Jacques Rancière. 1965. *Lire Le Capital, Tome 1 et 2*. Paris: Maspéro (English tr. *Reading Capital*, London: Verso, 2005).
- Althusser, L. 1969 [1965]. *For Marx*. København: Rhodos.
- Aron, Raymond. 1935. *La Sociologie allemande contemporaine*. Paris: PUF (nye udgaver 1950, 1966, 1981, 2007).

- Aron, Raymond. 1938. *Essai sur la théorie de l'histoire dans l'Allemagne contemporaine, la philosophie critique de l'histoire*. Paris: Vrin.
- Bachelard, G. 1967 [1938]. *La Formation de l'esprit scientifique*. Paris: J. Vrin. (Engelsk udgave: *Formation of the Scientific Mind*. Manchester: Clinamen Press, 2006.)
http://classiques.uqac.ca/classiques/bachelard_gaston/formation_esprit_scientifique/formation_esprit.pdf
- Bachelard, Gaston. 1951. *L'Activité rationaliste de la physique contemporaine*. Paris: PUF.
http://classiques.uqac.ca/classiques/bachelard_gaston/Activite_rationaliste_physique_contemporaine/Activite_rationaliste_physique_contemporaine.pdf
- Bachelard, Gaston. 1972 [1953]. *Le Matérialisme rationnel*, 3. udgave Paris: Presses Universitaires de France.
http://classiques.uqac.ca/classiques/bachelard_gaston/materialisme_rationnel/materialisme_rationnel.pdf
- Balibar, Étienne. 1991. "Le concept de *coupure épistémologique* de Gaston Bachelard à Louis Althusser," in Etienne Balibar. *Écrits pour Althusser*. Paris, La Découverte.
- Bourdieu, Pierre, Jean-Claude Chamboredon og Jean-Claude Passeron. 1968. *Le Métier de sociologue. Préalables épistémologiques*. Paris & Den Haag: Mouton (Engelsk oversættelse: *The Craft of Sociology*, New York, Walter De Gruyter, 1991).
- Bourdieu, Pierre og Alain Darbel. 1966. *L'Amour de l'art. Les musées européens et leurs publics*. Paris: Minuit. (Engelsk oversættelse: *The Love of Art: European Museums and their Public* (Cambridge, UK: Polity Press, 1990).
- Bourdieu, Pierre. 1968. "Structuralism and Theory of Sociological Knowledge." *Social Research*, vol. 35, 4, 681-706.
- Bourdieu, Pierre. 1971. "Genèse et structure du champ religieux." *Revue française de sociologie* 12, no. 3: 295-334. (Engelsk oversættelse: "Genesis and Structure of the Religious Field." *Comparative Social Research* 13, 1, 1991: 1-44.)
- Bourdieu Pierre. 1977. *Algérie 60. Structures temporelles et structures sociales*. Paris: Minuit. (Engelsk oversættelse: *Algeria 1960*, Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1979).
- Bourdieu, Pierre. [1982] 1990. *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre og Monique de Saint Martin. 1982. "La sainte famille: L'épiscopat français dans le champ du pouvoir." *Actes de la recherche en sciences sociales* 44: 2-53.
- Bourdieu Pierre. 1984. *Homo academicus*. Paris: Minuit. (Engelsk oversættelse: *Homo academicus*. (Cambridge, UK: Polity Press, 1988).
- Bourdieu, Pierre. 1987. *Choses dites*. Paris: Minuit. (Engelsk oversættelse: *In Other Words: Toward a Reflexive Sociology* (Cambridge, UK: Polity Press, 1990).

- Bourdieu, Pierre. 1992. *Les Règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire*. Paris: Le Seuil. (Engelsk oversættelse: *The Rules of Art: Genesis and Structure of the Literary Field* (Cambridge, UK: Polity Press, 1996).
- Bourdieu, P. & L. Wacquant. 1996 [1992]. *Refleksiv sociologi – mål og midler*. København: Hans Reitzels Forlag. (Engelsk oversættelse: *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: The University of Chicago Press; Cambridge: Polity Press, 1992).
- Bourdieu, Pierre. 1999 [1998]. *Den maskuline dominans*. København: Tiderne Skifter.
- Bourdieu, Pierre. 1997. *Méditations pascaliennes*. Paris: Le Seuil. (Engelsk oversættelse: *Pascalian Meditations* (Cambridge, UK: Polity Press, 2000).
- Bourdieu, Pierre. 2000. *Les Structures sociales de l'économie*. Paris: Le Seuil. (Engelsk oversættelse: *The Social Structures of the Economy*. Cambridge, UK: Polity Press, 2005).
- Bourdieu, Pierre. 2011 [2000]. "With Weber, Against Weber." In *The Legacy of Pierre Bourdieu: Critical Essays*. Red. Simon Susen og Bryan S. Turner. London: Anthem Press, 111-124.
- Bourdieu, Pierre. 2005 [2001]. *Viden om viden og refleksivitet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, P. 2005 [1972]. *Udkast til en praksisteori*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, P. 2006 [2004]. *Udkast til en selvanalyse*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, P. 2007 [1980]. *Den praktiske sans*. København: Hans Reitzels Forlag
- Bourdieu, Pierre. 2008. *Esquisses algériennes*. Paris: Le Seuil (Engelsk oversættelse: *Algerian Sketches*, Cambridge: Polity Press, 2013).
- Bourdieu, Pierre. 2013. *Manet. Une révolution symbolique*. Paris: Editions Raisons d'agir & Le Seuil.
- Bourdieu, Pierre. 2016. *Sociologie générale. Vol. 2: Cours au Collège de France, 1983-1986*. Paris: Editions Raisons d'agir & Le Seuil.
- Butler, Judith. 1997. *Excitable Speech: A Politics of the Performative*. New York: Routledge.
- Cassirer, Ernst. 1902. *Leibniz' System in seinen wissenschaftlichen Grundlagen*. Marburg: Elwert.
- Cassirer, Ernst. 1944. *An Essay on Man: An Introduction to a Philosophy of Human Culture*. New Haven: Yale University Press.
- Croce, Mariano. 2015. "The Habitus and the Critique of the Present: A Wittgensteinian Reading of Bourdieu's Social Theory." *Sociological Theory* 33, 4: 327-346.
- Collins, 1994. *Four Sociological Traditions*. New York: Oxford University Press.
- Decoteau, Claire. 2016. "The Reflexive Habitus: Critical Realist and Bourdieusian Social Action." *European Journal of Social Theory* 19, 3: 303-321.

- De Risi, Vincenzo. 2007. *Geometry and Monadology: Leibniz's Analysis Situs and Philosophy of Space*. Basel: Birkhäuser.
- Durkheim, Émile. [1900] 1975. "La sociologie et son domaine scientifique." Genudgivet i *Textes*. Volume 1: *Éléments de théorie sociale*. Paris: Minit, 13-36.
- Durkheim, Émile og Marcel Mauss. 1903. "De quelques formes primitives de classification: contribution à l'étude des représentations collectives." *L'Année sociologique* 6: 1-72. English: *Primitive classification* (Chicago: University of Chicago Press, 1963).
http://classiques.uqac.ca/classiques/mauss_marcel/essais_de_socio/T7_formes_classification/formes_classification.pdf
- Fligstein, Neil og Doug McAdam. 2012. *A Theory of Fields*. New York: Oxford University Press.
- Fogle, Nikolaus. 2011. *The Spatial Logic of Social Struggle: A Bourdieuan Topology*. Lexington, MA: Lexington.
- Harding, Alan og Talja Blokland. 2014. *Urban Theory: A Critical Introduction to Power, Cities and Urbanism in the 21st Century*. London: Sage.
- Joas, Hans og Wolfgang Knöbl. 2009. *Social Theory: Twenty Introductory Lectures*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lemert, Charles, red. 2016. *Social Theory: The Multicultural, Global, and Classic Readings*. Boulder, CO: Westview Press.
- Lippuner, Roland. 2012. "Pierre Bourdieu". In *Handbuch Stadtsoziologie*, red. F. Eckard. Berlin: VSA Verlag.
- Marom, Nathan. 2014. "Relating a City's History and Geography with Bourdieu: One Hundred Years of Spatial Distinction in Tel Aviv." *International Journal of Urban and Regional Research* 38, 4: 1344-1362.
- Mead, Geoffrey. 2016. "Bourdieu and Conscious Deliberation: An Anti-mechanistic Solution." *European Journal of Social Theory* 19, 1: 57-73.
- Medvetz, Tom og Jeffrey Sallaz, red. 2018. *The Oxford Handbook of Pierre Bourdieu*. New York: Oxford University Press.
- Moore, Henrietta L., red. 1999. *Anthropological Theory Today*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Ortner, Sherry B. 2006. *Anthropology and Social Theory: Culture, Power, and the Acting Subject*. Durham, NC: Duke University Press.
- Powell, Walter W. og Paul J. DiMaggio, red. 1991. *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. New York: Cambridge University Press.
- Rheinberger, Hans-Jörg. 2010. *On Historicizing Epistemology: An Essay*. Stanford: Stanford University Press.
- Schatzki, Theodore R. 2008. *Social Practices: A Wittgensteinian Approach to Human Activity and the Social*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sewell Jr, W.H. 2005. *Logics of History: Social theory and Social Transformation*. Chicago: University of Chicago Press.
- Shusterman, Richard, red. 1999. *Bourdieu: A Critical Reader*. Cambridge, MA: Blackwell.

- Silva, Elizabeth B., red. 2016. "Habitus: Beyond Sociology." *The Sociological Review* 64, no 1: 73-92.
- Storper, Michael, og Allen J. Scott. 2016. "Current Debates in Urban Theory: A Critical Assessment." *Urban Studies* 53, 6: 114-1136.
- Strand, M. og Lizardo, O., 2017. "The Hysteresis Effect: Theorizing Mismatch in Action." *Journal for the Theory of Social Behaviour* 47, 2: 164-194.
- Wacquant, Loïc. 1999. "A Sociological Workshop in Action: Actes de la recherche en sciences sociales." In *The Columbia History of Twentieth-Century French Thought*, red. Lawrence D. Krizman. New York: Columbia University Press, 683-685.
- Wacquant, Loïc. 2002. "Scrutinizing the Street: Poverty, Morality, and the Pitfalls of Urban Ethnography." *American Journal of Sociology* 107, 6 (May): 1468-1532.
- Wacquant, Loïc. 2014a [2013]. "Symbolsk magt og gruppe-dannelse. Om Pierre Bourdieus gentænkning af klasse". In *Socialt rum, symbolsk magt. Bourdieuske perspektiver på klasse*, red. C. Sandbjerg Hansen. København: Forlaget Hexis, 7-34.
- Wacquant, Loïc. 2014b. "Marginalisering, etnicitet og straf i den neoliberale by: En analytisk kartografi." *Praktiske Grunde*, 1-2: 27-42.
- Wacquant, Loïc. 2016. "Habitus: en koncis genealogi og anatomi". *Praktiske grunde*, 1-2: 5-14.
- Wacquant, L. og A. Akçaoğlu. 2017. "Praksis og symbolsk magt hos Bourdieu: Set fra Berkeley". *Praktiske Grunde*, nr. 3-4.
- Wacquant, Loïc. 2018a. "Bourdieu Comes to Town: Pertinence, Principles, Applications". *International Journal of Urban and Regional Research*, 42, 1: 90-105.
- Wacquant, Loïc. 2018b. *The Two Faces of the Ghetto*. Cambridge: Polity Press.
- Weber, Max. 2003. *Udvalgte tekster*. København: Hans Reitzels Forlag, 2 bind.
- Webster, Helena. 2010. *Bourdieu for Architects*. London: Routledge.
- Weik, Elke. 2010. "Research note: Bourdieu and Leibniz: Mediated Dualisms." *The Sociological Review*, 58, 3: 486-496.